09/12/2025

Изложба у Меморијалном центру Старо сајмиште: Прихватни логор Земун 1942-1944

Управо данас, 8. децембра, на дан када је пре 84 године почело довођење заробљеника у злогласни логор Старо сајмиште, у централној згради са кулом некадашњег Београдског сајма, а данас Меморијалног центра Старо сајмиште, отворена је изложба под називом Прихватни логор Земун 1942-1944 аутора др Милана Кољанина и Асје Драче Мунтеан.

У присуству викарног Епископа липљанског г. Доситеја, представника Владе Републике Србије, Јеврејске заједнице Србије и Националне заједнице Рома, као и потомака и поштовалаца жртава, поруку Његове Светости Патријарха српског г. Порфирија, који у Јордану учествује на Међународној конференцији, пренео је протојерej Ђорђе Стојисављевић, шеф Кабинета Патријарха српског.

– На овом месту безграничног људског пораза пројавила се тишина која, гласније од сваке људске речи, сведочи о трагедији српског, јеврејског и ромског народа – наводи се у поздравном слову Светејшег Патријарха и указује да је ова изложба „још једно сведочанство незапамћеног страдања и расне мржње током Другог светског рата и нацистичке идеологије која је суновратила токове читавог човечанства у двадесетом, али несумњиво, и у двадесет првом веку”.

– На зидовима Меморијалног центра око експоната су исписана имена 10.200 за сада познатих жртава, која не само да сведоче о једном безумљу него су и апел да се слично никада и никоме више не сме поновити, не само на нашим просторима, већ и у читавом свету, како је нагласио Патријарх Порфирије.

– Зато је нужно да ова изложба, заједно са комплексом Меморијалног центра Старо сајмиште, прерасте у место својеврсног сакралног искуства – трајног сећања – на којем ће се проповедати суживот, толеранција, пријатељство и љубав, а од ње ничег, у свим световима људским и Божјим, узвишенијег и вреднијег нема – подвукао је Светејши Патријарх.

Др Кринка Видаковић-Петров, в. д. директора Меморијалног центра Старо сајмиште, иначе најмлађе установе културе у нашој земљи, подсетила је да је Београд био једина европска престоница са чак четири нацистичка логора – Бањица, Топовске шупе на Аутокоманди и два логора на Сајмишту – Јеврејски логор Земун и Прихватни логор Земун.

– Дуго је овај логор био део нашег заборава, а данас полако постаје део нашег сећања – рекла је др Видаковић-Петров и нагласила да је циљ Меморијалног центра и да све нацистичке логоре у Београду ставимо на европску мапу нацистичких логора.

– Желимо такође да свим жртвама овог логора одамо пошту на достојанствен начин и да их памтимо овде, на овом месту, данас у срцу Београда, а увек у нашим срцима – наставила је др Петров и нагласила да је зло велики мајстор, а његов највреднији шегрт – заборав.

– Култура сећања није за нас овде и данас окупљене празна реч, већ нешто што задире у дубину нашег индивидуалног и колективног идентитета – поручила је др Петров.

Аутори изложбе, др Милан Кољанин и Асја Драча Мунтеан, који су, са сарадницима Леом Ескенази, Јованом Петровић и Виданом Богдановићем, на

изузетно примерен начин приближили величину трагедије која се одвијала током Другог светског рата на Старом сајмишту, акценат су ставили на људе, појединце, њихове судбине, страдање, али и отпор и борбу за опстанак у условима који су превазилазили границе издржљивости.

У посебним изјавама за Радио Слово љубве аутори истичу да је изложба намењена што ширем кругу људи, али пре свега младима који можда немају развијено критичко мишљење и не знају да су у овај логор интернирани људи пре свега због своје етничке припадности, политичких ставова и уверења, али и отпора окупатору. Мање су познате и чињенице о радним логорима широм Србије у које су заточеници довођени управо из прихватног логора Земун, а због катастрофалних услова и малтретирања у самом логору заточеници су масовно умирали. Међутим, после деценија недостојног односа према Старом сајмишту и допуштања крајње непримерених садржаја на простору масовног страдања невиних цивила, оснивање Меморијалног центра отворило је ново поглавље, а точак историје почео је да се окреће у правом смеру, како је нагласио др Кољанин.

Важно је напоменути да посетиоци изложбе могу помоћи при осветљавању овог мрачног поглавља историје попуњавањем посебног обрасца и дељењем својих сазнања, докумената или фотографија из породичних архива, како би све жртве биле пописане.
Изложба је за посетиоце отворена до краја јануара 2026. године, а Меморијални центар ће путем својих налога на друштвеним мрежама посебно обавестити о стручним, ауторским вођењима кроз поставку.

Поздравна порука Његове Светости Патријарха српског г. Порфирија

Сабрани сте данас у недрима злогласног здања, међу зидове некадашњег логора Старо сајмиште, који би нас, када би могли да приповедају, уверили боље од сваког сведока колико је страдања, бола и плача било на овом месту. Данас је Старо сајмиште за нас храм молитвеног сећања, храм саздан од више од четрдесет хиљада животâ недужних људи, жена и деце, простор на којем су силе мрака опет разапеле Христа који поручује: Што учинисте једноме од ове моје најмање браће и сестара – мени учинисте (Мт 25, 40). Отуд је место на којем сада стојимо истинска Голгота не само нашег српског народа, већ и осталих народа који су овде мученички страдали.

Поред по злу познатих логора: Јадовна, Пага, Јасеновца и многих других стратишта на простору такозване Независне Државе Хрватске; и овај логор је био место смрти где су годинама одјекивале речи из Књиге пророка Јеремије:

Глас у Рами чу се. Плач и ридање и нарицање много; Рахиља оплакује децу своју и неће да се утеши, јер их нема. (Мт 2, 18). Многи животи су овде угашени, одвише детињстава прекинуто, неизбројиви ожиљци трајно урезани и незацељиве ране стечене.

На овом месту безграничног људског пораза пројавила се тишина која, гласније од сваке људске речи, сведочи о трагедији српског, јеврејског и ромског народа. И данас, овим простором смртне тишине, одјекују речи Распетог: Оче, опрости им јер не знају шта чине! (Лк 23, 34), које нас упућују на незаобилазни аманет нашег великог претходника на трону Светог Саве, Патријарха српског Германа, који гласи: Да опростимо – морамо, јер је то јеванђељска заповест, али да заборавимо – не можемо!

Изложба Прихватни логор Земун 1942-1944, која је пред нама, још једно је сведочанство незапамћеног страдања и расне мржње током Другог светског рата и нацистичке идеологије која је суновратила токове читавог човечанства у двадесетом, али несумњиво и у двадесет првом веку.

Пажљиво одабрани, изложени експонати су колико показатељ једног безумља још већма су апел да се слично никад и ником више не сме поновити, не само на нашим просторима, већ и у читавом свету. Зато је нужно да ова изложба, заједно са комплексом Меморијалног центра Старо сајмиште, из орочених категорија прерасте у место својеврсног сакралног искуства, трајног сећања, на којем ће се проповедати суживот, толеранција, пријатељство, љубав. А од ње ничег, у свим световима људским и Божјим, узвишенијег и вреднијег нема. Зато нас хришћане Нови Завет обавезује речима у којима се сажима целокупни јеванђељски програм живота: Не будите ником ништа дужни осим да љубите једни друге; јер који љуби другога, испунио је закон (Рим 13, 8).

Ако се љубави будемо сезали, никад нећемо заборавити ниједан невино укинути живот у нашој трагичној прошлости, а истовремено ћемо у њој имати залог племените будућности како би нараштаји који долазе знали своју голготску историју и били носиоци и проповедници Божјег мира према сваком човеку и свима народима.

ЖЕНЕ У ПРИХВАТНОМ
ЛОГОРУ ЗЕМУН

...БЕОГРАД ДОБИЈА ИНСТРУМЕНТ ЗА ИСКОРИШЋ
СВОГ ГЕОГРАФСКОГ ПОЛОЖАЈА."
Први Београдски сајам подигнут је
тројице општинских архитеката, Ра
Миливоја Тричковића и Ђорђа Лук
комплекс и архитектура Сајма пред
репрезентативан пример модерне а
тридесетих година XX века са домин
конструктивистичком кулом високо
видљивом и са најудаљенијих тачак
Централна кула, изграђена 1937. год
Александра Секулића, чинила је језг
се налазио пространи трг од кога су
комуникације до пет великих југосл
павиљона који су били симетрично р
трга. Иза средишњег дела комплекса
национални павиљони страних држ
павиљони домаћих и страних компа
Павиљоне су имале Италија, Чехосло
Мађарска затим Турска и Немачка. К
је подигла надобрански
холандска

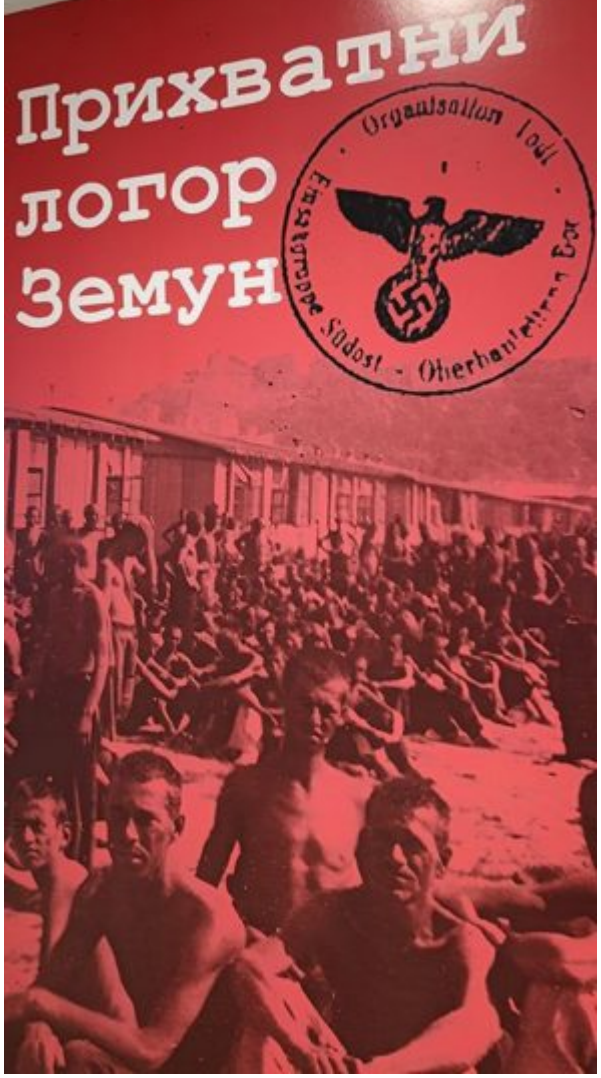
Прихватни
логор
Земун

OSTACI

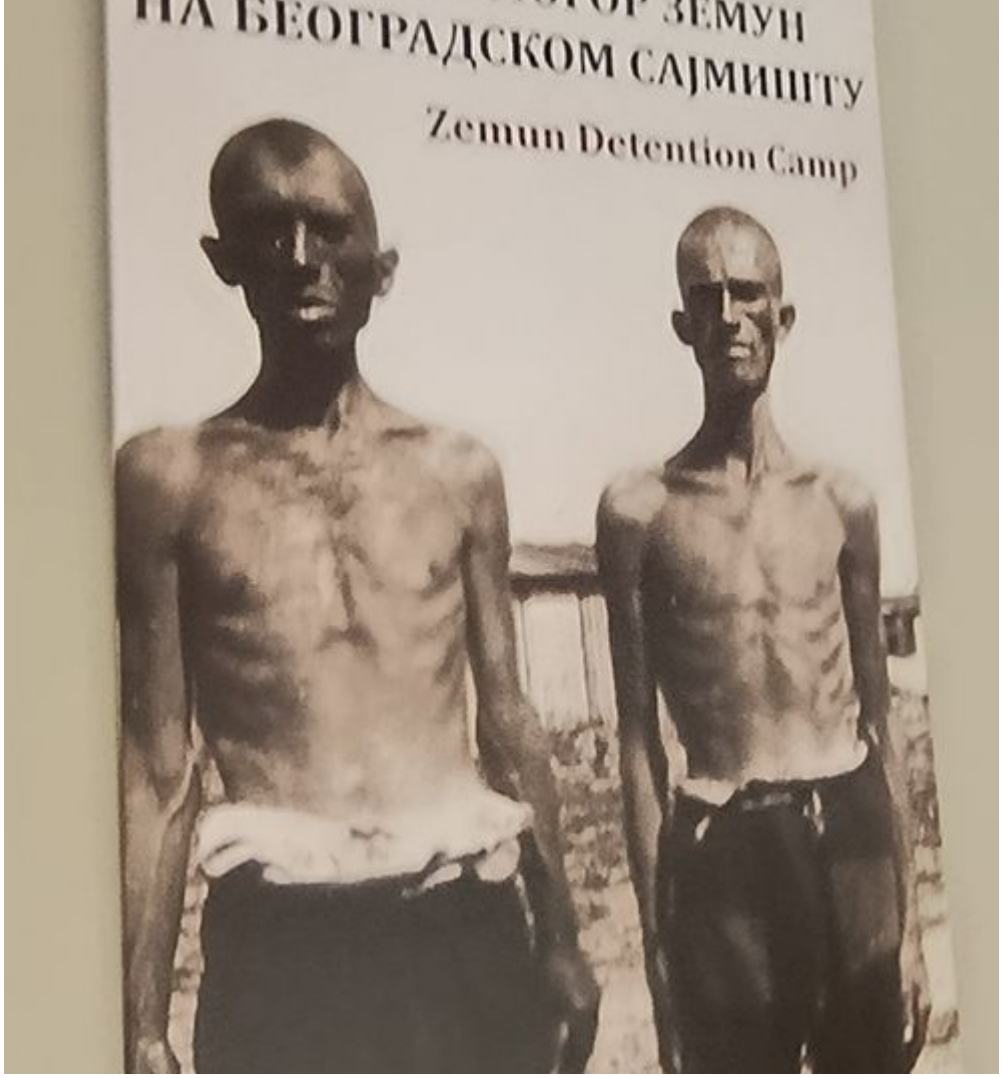
ЗЕМУН
НА БЕОГРАДСКОМ САЈМИШТУ
Zemun Detention Camp

„Смага и смећоси"
ухапшени смо од
Специјална полиција
24.фебруара 1942.
Мучени
сво да прикажемо свој рад
ва покрет. Иако нисам
привело и пребачен сам у
логор на Бањици. Убрзо је
надвојено 150 другова
који суоптужени за
одмазду на убиство
агената Запада, Комаџића
и Шћерића. На дан 23.
јуна 1942. доведен сам
пред канцеларију шефа
логора Вујковића где је
већ било 11 затвореника
Гестапоа којима сам се и
ја придружио. Затим смо
преко понтонског моста
„марицом" пребачени у
логор на Сајмишту.
Зачекли смо ауда како до
пола поли јуре око
Централног пашњака уз
пратњу цивила са
батинама,који су их тукли
и командовали: „Лази,
диж се!" Довео је
командант форстер са
воловском жилом и почео
да туче једног који је
покушао бекство па је
ухваћен и крављи на
Сајмишта. Сишли су га
пред Централну кулу и
довукли".
Сећања Мирослава Галантића
Ослобођење Аранђеловца 1944,
Историјски архив Шумадија
Шеф Гестапоа у Србији
В. Зетлер, приватна колекција
Шеф националне
полиције у Србији
А. Мајснер

МЕМОРИЈАЛНИ ЦЕНТАР
СТАРО САЈМИШТЕ
БЕОГРАД

БОМБАРДОВАЊЕ И РАСПУШТАЊЕ ЛОГОРА

Део објеката логора је оштећен, следила су нова момбардовања Београда и Земуна и смањен је прилив нових заточеника. Логор је изгубио ранији значај и 17. маја 1944. је предат на управу хрватској усташкој полицији. Команда логора на челу са командантом Бекером је пребачена у логор на Бањици, као и заточеници са територије Србије. Логор на Сајмишту је постао део система усташких логора, све малобројнији заточеници су били и даље изложени тортури и убиствима. Они су убрзо упућени у друге логоре и крајем јула 1944. логор је распуштен.

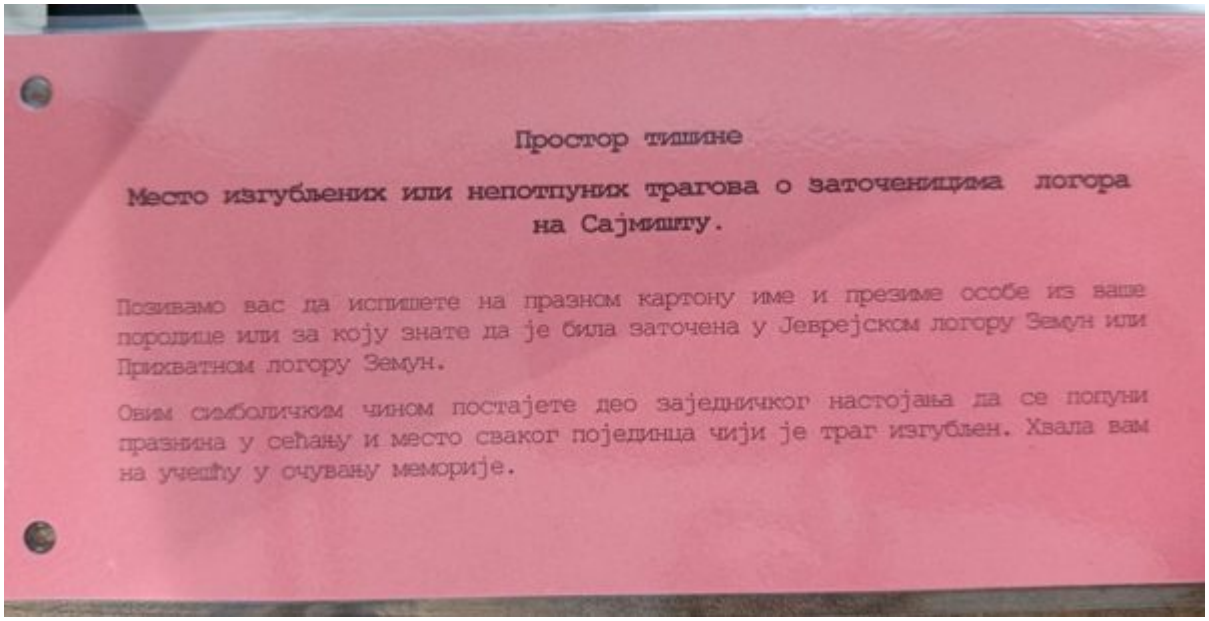

Простор тишине

Место изгубљених или непотпуних трагова о заточеницима логора на Сајмишту.

Позивамо вас да испишете на празном картону име и презиме особе из ваше породице или за коју знате да је била заточена у Јеврејском логору Земун или Прихватном логору Земун.

Овим симболичким чином постајете део заједничког настојања да се попуни празнина у сећању и место сваког појединца чији је траг изгубљен. Хвала вам на учешћу у очувању меморије.

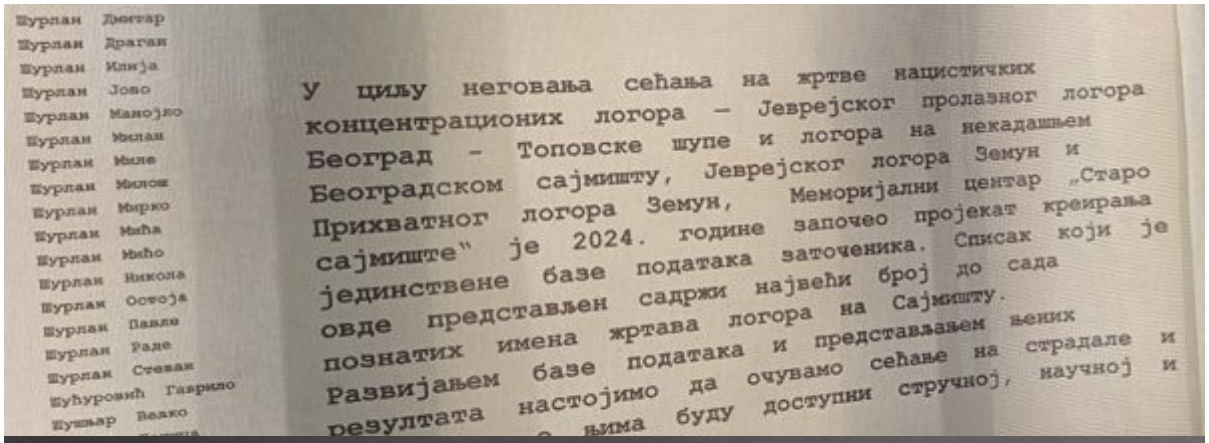

ЖРТВЕ

Одмах после ослобођења Београда и Земуна, Анкетна комисија за испитивање злочина окупатора у логору на Сајмишту организовала је ексхумацију жртава логора закопаних на Јеврејском гробљу Земунског гробља и у Белановићевој рупи поред Бежанијског гробља. У 23 масовне гробнице на Јеврејском гробљу пронађено је укупно 6.500 жртава, а у Белановићевој рупи у 70 мањих и 2 велике гробнице ексхумирано је укупно око 3.600 жртава.

spc.rs